

Krzyżowa Dolina

(Creutzthal **1776**, Kreutzthal **1776**, Krzyżowe Doły **1845**, Krzyżowodolina **1864**, Krzyżowa Dolina po **1945**).

Kiedy zakładano kolonie położoną na północny wschód od Ozimka w roku 1776 ministrem odpowiedzialnym za Śląsk w rządzie Fryderyka Wielkiego był hrabia von Creutz. To na jego część nadano nazwę miejscowości. Dziś błędnie wywodzi się ją od późniejszej polskiej kalki językowej. Miejscowa ludność o tej osadzie mówiła Kolynisty od charakteru osadnictwa, lub Lajstki od śląskiego określenia gontów przez wiele lat wytwarzanych przez mieszkańców.

Pierwsi osadnicy pochodzili przede wszystkim z nieodległej Schodni i Krasiejowa. Każdy z 20 kolonistów otrzymał 18 mórg ziemi uprawnej i 6 mórg łąki. Wieś wybudowano według typowego dla tego okresu planu. Ubóstwo mieszkańców sprawiło, że w roku 1783 dodano każdemu 6 mórg ziemi uprawnej. Sytuacja powtórzyła się w 1823 kiedy do każdego domostwa dodano 8 i 1 morgi. Słabe ziemie nie mogły dać godziwego utrzymania mieszkańcom. Dlatego szukali innych zajęć, przede wszystkim w lesie. Jedni wypalali węgiel drzewny inni dostarczali go do nieodległej Huty w Ozimku. Jeszcze inni wytwarzali gonty (w języku gwarowym siedzioł lub lajstki), drewniane pantofle, konwie i wanny lub znane nawet w dalekiej okolicy miotły.

W połowie XIX wieku z 20 pierwotnych stanowisk kolonijnych w całości pozostało tylko 14. Kolejne 6 zostało podzielone na połowy. Wieś zamieszkiwało 21 zagrodników, 13 chałupników, 24 komorników i 25 wycuźników. Ze względu na słabe ziemie większość mieszkańców utrzymuje się z dniówkowej pracy w hucie i w okolicznych lasach. Do katolickiej szkoły uczęszcza 85 uczniów. Wszyscy mieszkańcy jako katolicy należą do kościoła, a potem samodzielnej parafii w Krasiejowie.

Z powodu częstych pożarów nawiedzających wieś w roku 1911 roku założono Ochotniczą Straż Pożarną. W 1910 roku w Krzyżowej Dolinie było 463 mieszkańców, a w roku 1939 już 620.